

SERGIU TOFAN, Professor
Department of Philosophy
University Dunărea de Jos, Galați

METAFIZICA EXILULUI LA ELIADE ȘI CAMUS

Motto: „... tot ceea ce este esențial și important a rezultat din faptul că omul a avut o patrie și s-a înrădăcinat într-o tradiție”.

Martin Heidegger (1966)

De ce ei doi ? Pur și simplu pentru că îi iubesc și pentru că, după ei, viața nu a mai fost ca înainte. Nu a mai putut fi ca înainte...

Despre metafizică. Metafizica este gândirea/vorbirea despre fapt, nu neapărat după fapt ci, mai degrabă, înainte... sau în loc de ...

Metafizicii (în sensul catedratic al termenului) i s-au adus o groază de reproșuri : că a obturat canalele de comunicare între subiectul cunoscător și obiectul de cunoscut(de unde motivația anti-metafizică a fenomenologiei husserliene și heideggeriene), că a legitimat teoretic tiraniile (de toate culorile) etc.

Un lucru s-a scăpat, însă, din vedere : că atunci când gîndești asupra faptului, nu efectuezi faptul sau o faci încetinit. Astfel că, prin „metafizică”, s-a evitat sau s-a împuținat mult rău pe lumea aceasta.

Despre exil. Exilul este de-plasarea din spațiul (mai degrabă spiritual) în care esența ta se actualizează. Exilul este atunci cînd nu mai ești acolo unde ești tu însuși.

Metafizica exilului. Vorbirea / gândirea asupra exilului face exilul nu mai dulce, nu mai suportabil ci, pur și simplu , trăibil ...

Cazul Eliade. El a scris despre Dumnezeu din exil. Nu a făcut parte sau nu a locuit în „împărăția” Lui dar a stat, toată viața, cu privirea îndreptată spre această „ împărăție”. În legătură cu relația cu Dumnezeu, Cioran l-a „cîtit” cel mai bine : nu te poți ruga la un anumit zeu fiind, în același timp, savant religiolog care se respectă. Pe de altă parte, se pare că nu poți să crezi sau să te devotezi tuturor zeilor. Chiar și în cele mai politeiste culturi, cei cu adevărat religioși sunt, de fapt, henoteiști (care adoră, adică, un singur zeu fără a nega existența celorlalți). Așa că nu poți fi religiolog decît în și din exil.

Tot sensul vieții lui se concentrează în efortul de a găsi răspunsul și împlinirea în exil . Soluțiile filosofiei le-a căutat în exilul religiilor; dezlegarea tainelor religiilor europene a căutat-o în exilul Indiei. Intors acasă, a conchis că nu te poți realiza într-o „împărăție” ratată și s-a avîntat în „exilul” politicii. Dar politica nu se mai putea face (așa credea el și congenerii lui) cu mijloacele „părinților” liberali, conservatori, socialiști sau țărăniști. Nu mai era vreme de compromisuri, pertractări, negocieri. Venise vremea „ Marelui salt înainte”. Dar, pentru aceasta, era nevoie de „energie” și aceasta nu putea fi decît „ spirituală”. Iar românii aveau la păstrare, în cămara multimilenară, ca rezervă de energie spirituală doar „ortodoxismul”(adică un fel de metafizică edificată pe un val de vorbărie în marginea Ortodoxiei). Si astfel a ajuns la exilul într-o „credință” în care, de fapt, nu credea (pentru că era prea „savant”). Ce s-a ales de toate acestea ? Praful și pulberea. A rămas numai Savantul. Poate și înțeleptul ...

Cazul Camus. Zice dumnealui: „ O lume pe care o poți explica, chiar cu argumente discutabile, este o lume familiară. Dimpotrivă, într-o lume dintr-odată lipsită de iluzii și de

lumină, omul se simte un străin. Exilul lui e fără scăpare, devreme ce-i lipsit de amintirea unei patrii pierdute sau de speranța într-un pământ al făgăduinței. (...) Există o legătură directă între acest sentiment și aspirația către neant” („Mitul lui Sisif”, Rao, 2006, p.115). Ce ar mai fi de adăugat ? Pe „fond”, nimic... Pe „procedură”, foarte puțin.

Între francezi era un „străin”, adică pe jumătate spaniol și , pe deasupra, născut și crescut în Algeria. Printre algerieni era structural „străin”, adică „european”.

L-a durut în carne și în suflet soarta tuturor năpăstuiților istoriei și a crezut că măcar o parte a soluției ar fi la „stînga”. Ce a găsit, însă, acolo ? Minciună, tiranie, crimă, umanitate decăzută : o „împărăție” cu totul și cu totul „străină”. Nu a căutat refugiu la „dreapta”. Oricum nu l-ar fi primit : prea fusese de „stînga” (ce dacă s-a trezit?).

A fost un „exilat” și printre belferii și cabotinii „dreptății” : prea își iubea mama ! Din perspectiva „patriei”, „mama” era „Algeria franceză”, în care să domnească solidaritatea și demnitatea umană, pe deasupra religiilor și raselor. Din perspectiva belferilor și cabotinilor, „dreptatea” însemna o „Algerie fără europeni”. A cîștigat „dreptatea”. Efectele se cunosc. El nu le-a mai văzut : în plin carnagiu, a plecat în exilul definitiv.

Fragment de jurnal. Scrie Eliade la 6 ianuarie 1975: „Insomnie de la trei la nouă dimineața. Cerul e acoperit. Zi tristă. **Je vais vous dire un grand secret, mon cher. N'attendez pas le jugement dernier. Il a lieu tous les jours** (La chute, p.129). Cît aș da să știu dacă A.Camus a înțeles semnificația și importanța teologică – mai precis : de teologie mistică – a acestor rînduri. Probabil că nu. Camus era, înainte de toate, un moralist, suferind, în propria lui ființă, teroarea demoniei contemporane. Într-o anumită perspectivă teologică, toate crizele și speranțele care definesc condiția umană se desfășoară dincolo – sau dincoace – de Timp și temporalitate”.

Asta-i tot...